

INBO en ANB gaan nauwer samenwerken

Op 3 mei ondertekenden Eckhart Kuijken, administrateur-generaal van het INBO, en Marleen Evenepoel, administrateur-generaal van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), een samenwerkingsakkoord. Daarin werden formele afspraken gemaakt over onderlinge taakafbakening, structureel overleg en wederzijdse dienstverlening. ANB zorgt voor het beleid rond natuur en bos. INBO is het onderzoeks- en kenniscentrum voor natuur en het duurzame beheer en gebruik ervan. Dat de twee entiteiten op vele vlakken samenwerken is niet verwonderlijk. Die samenwerking wordt nu niet alleen gestructureerd en geformaliseerd, maar ook versterkt.

Vier keer per jaar komen de hogere kaderleden van INBO en ANB samen. Op de agenda staan dan onder andere nieuwe uitdagingen voor het natuur- en bosbeleid, de algemene samenwerking en de toekomstige ondernemingsplannen. Gemandateerde personeelsleden bereiden het overleg voor en volgen het op in de werkgroepen die werden opgericht in het kader van dit samenwerkingsakkoord.

De werkgroep InstandhoudingsDoelstellingen heeft in de afgelopen maanden intensief overlegd om afspraken te maken voor het bepalen van de instandhoudingsdoelstellingen in het kader van Natura 2000.

Voor monitoring fungeert INBO als draaischijf. De werkgroep Monitoring ontwikkelt een afwegingskader om te beslissen over wat er minimaal gemonitord moet worden en over de concrete invulling van de monitoringtaken.

De werkgroep Advisering zal de mogelijke types van advisering bepalen en procedures voor elk type uitwerken. Via een registratiesysteem willen we de reële tijdsinvestering voor beide partijen meten.

Om prioriteiten af te spreken over visserijonderzoek, startte de werkgroep Visserij met gesprekken over de activiteiten van het INBO in Linkebeek. De werkgroep Jacht kwam al tot een basis van overeenstemming en werkt aan een gezamenlijk voorstel voor prioriteiten.

Uiteraard blijft het niet bij overleg in deze vijf werkgroepen. Er zijn ook geregelde contacten over onder andere communicatie, ICT en planning.

Dominique Aerts, Dominique.aerts@inbo.be, tel 02 528 89 19

INBO zwaait Eckhart Kuijken uit

Het INBO nam afscheid van zijn administrateur-generaal, prof. dr. Eckhart Kuijken, die eind juni met pensioen ging. Hij leidde het Instituut voor Natuurbehoud gedurende 20 jaar en zette in 2006 het nieuwe INBO op de sporen.

We zetten Eckhart Kuijken in de bloemetjes met een feestelijk minisymposium rond het thema 'Natuurbehoud in een snel veranderende wereld'. Dit ging door op 13 juni in het mooie Flagey-gebouw in Brussel.

Dr. Walter Roggeman (Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen) schetste hoe Eckhart's inzet voor natuurbehoud gegroeid is en dr. Maarten Loonen (Rijksuniversiteit Groningen) situeerde zijn bijdrage aan onderzoek en bescherming van arctische ganzen, in Vlaanderen en ver daarbuiten. Prof. dr. Patrick Meire (Universiteit Antwerpen) wees erop dat

natuurbehoud zich in de toekomst ook moet richten op de vele diensten die ecosystemen bieden aan de mensheid en niet louter op het behoud van biodiversiteit.

Eckhart zelf blikte dankbaar terug op zijn loopbaan maar gaf ook aan waar er nog werk is voor het beleid. Kris Peeters, toen nog Vlaams minister voor Leefmilieu en Natuur, liet weten welke prioritaire taken hij voor het INBO zag in de toekomst: instandhoudingsdoelstellingen, monitoring, instrumenten voor doelgroepen, natuurrapportering en evaluatie.

De toespraken werden afgewisseld met stemmige intermezzo's door de barokmuzikanten Barthold, Sigiswald en Wieland Kuijken, broers van de jubilaris. Ook was er een filmpje te zien waarin collega's en vrienden vertelden over hun persoonlijke ervaringen met Eckhart. Nadien werd nog lang nagepraat bij

een vegetarisch hapje en een drankje. De receptie werd opgeluisterd door volksmuziek van 't Soet Laweit en er werd zowaar volksdans.

Wie Eckhart Kuijken zal opvolgen, was bij het ter perse gaan nog niet bekend. De Vlaamse Regering heeft ir. Jos Van Slycken als waarnemend administrateur-generaal aangesteld. De aanwervingsprocedure wordt deze maand afgerond. In ons volgend nummer, dat in oktober verschijnt, zal de nieuwe administrateur-generaal van het INBO zich voorstellen.

Sandra Van Waeyenberge, sandra.vanwaeyenberge@inbo.be, tel 02 558 18 00

Een nieuwe indeling van de bosplantengemeenschappen in Vlaanderen

De samenstelling van de vegetatie in bossen kan sterk verschillen van plaats tot plaats, afhankelijk van onder meer het bodemtype, de waterhuishouding en het beheer. Toch zijn de meeste vegetaties niet zomaar willekeurig samengesteld. Bepaalde plantensoorten groeien vaak samen, andere dan weer niet. Groeperingen van plantensoorten die vaak samen voorkomen worden als plantengemeenschappen aangeduid.

Tot voor kort bestond er geen algemeen aanvaarde en recente indeling van de bosplantengemeenschappen in Vlaanderen. Nochtans is een dergelijke indeling belangrijk voor vegetatiekartering, monitoring, beoordeling van de biodiversiteit, bepaling van de potentieel natuurlijke vegetatie en voor het bosbeheer en bosbeleid in het algemeen. De laatste jaren zijn in Vlaanderen heel wat nieuwe ve-

getatieopnamen in bossen gemaakt. Het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) had de opdracht gegeven aan het INBO en de afdeling Bos, Natuur en Landschap van de K.U.Leuven om deze samen te brengen in een databank en op basis daarvan een nieuwe indeling in bosplantengemeenschappen op te stellen. In totaal zijn bijna 14 000 vegetatieopnamen opgenomen in de databank. Een selectie hiervan heeft geleid tot het onderscheiden van 30 bostypes die kunnen verdeeld worden over 10 bostypegroepen. De groepen zijn benoemd op basis van de meest typische boomsoorten, voor de bostypes worden daar één of meerdere kruidachtige soorten aan toegevoegd (bijvoorbeeld Essen-elzenbos met goudveil en reuzenpaardenstaart;

zie foto). Voor elk bostype hebben we de indicatorsoorten, het voorkomen in Vlaanderen, de standplaats, de bosleef-tijd, beheer- en herstelmaatregelen en de overeenstemmende benamingen in andere typologieën beschreven.

Je kan het eindrapport 'Bosplantengemeenschappen in Vlaanderen: een typologie van bossen op basis van de kruidachtige vegetatie' (INBO.R.2007.1) downloaden op www.inbo.be

Johnny Cornelis, johnny.cornelis@inbo.be, tel 054 43 62 02

INBO-onderzoekers wisselen kennis uit met terreinbeheerders

Het INBO organiseert samen met Inverde en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) jaarlijks een studiedag, die gericht is op terreinbeheerders. Bedoeling is om recente onderzoeksresultaten van het INBO, die relevant zijn voor terreinbeheerders, bekend te maken. Het gaat om een kennisuitwisseling in twee richtingen: de onderzoekers willen ook iets opsteken over de concrete praktijk van de terreinbeheerder. De uitwisseling verloopt via interactieve workshops en excursies, op maat van de terreinbeheerder.

Dit jaar ging de studiedag door op 24 april 2007 in het Boshuis in Zoersel. Als thema kozen we: 'Hulpmiddelen voor een betere inventarisatie en beheerplanning'.

Er was grote interesse voor de studiedag en omdat de ruimte beperkt was in het Boshuis, konden we niet alle kandi-

daten laten deelnemen.

In de voormiddag belichtte Kris Vandekerkhove een methode om bijzondere biotopen en elementen in (bos)domeinen in kaart te brengen en stelde Johnny Cornelis een nieuwe typologie voor de bosplantengemeenschappen in Vlaanderen voor. Steven De Saeger gaf uitleg over kaarten van Natura2000 habitats en over hoe je het habitattype kan bepalen. Piet De Becker ging in op de rol van grondwater in Natura2000 habitats.

In de namiddag trokken we het Zoerselbos in om de theorie uit te testen op het terrein. Na de praktijkoefeningen kwamen we terug naar het Boshuis voor een geanimeerde slotdiscussie

en we ronden de dag af met een losse babbel bij een hapje en een drankje.

Je kan het verslag en de achtergrond-documenten van de studiedag bekijken op www.inverde.be (Ga naar kennisdatabank - dossiers - verslagen - Hulpmiddelen voor een betere inventarisatie en beheerplanning).

Sandra Van Waeyenberge,
sandra.vanwaeyenberge@inbo.be, tel 02 558 18 00

Het **INBO jaarboek** 2006 is verschenen. Je kan het downloaden op www.inbo.be of gratis een gedrukt exemplaar aanvragen bij tessa.vansanten@inbo.be of op tel 02 558 18 12.

Het **rapport** 'Van Braeckel, A., Piesschaert, F. & Van den Bergh, E. 2006. **Historische analyse van de Zeeschelde en haar getijgebonden zijrivieren: 19e eeuw tot heden**. INBO. R.2006.29' is nu beschikbaar op www.inbo.be

Bosreservatennieuws, de jaarlijkse nieuwsbrief van het Onderzoeksprogramma Bosreservaten is verschenen. Je kan hem downloaden op www.inbo.be

Het 2e **symposium** van de **Belgian Wildlife Disease Society** gaat door op zaterdag **13 oktober** in **Brussel** met de steun van het INBO en met als thema: 'Wildlife diseases, environment and man'. Meer info op <http://wildlife.var.fgov.be>

Basiswerk over Europees beschermde natuur verschenen

In uitvoering van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn zijn er beschermde gebieden - Speciale Beschermingszones - afgebakend in Vlaanderen en het Belgisch deel van de Noordzee.

Het gaat om 205.000 ha van onze topnatuurgebieden. Ze vormen een onderdeel van het Europese Natura2000-netwerk. De gebieden zijn gekozen omdat er specifieke habitattypen, planten en dieren aanwezig zijn, die door Europa van gemeenschappelijk belang worden geacht. Elke lidstaat moet ervoor zorgen dat de habitat- en leefgebieden duurzaam beheerd en hersteld worden. Via deze Europese richtlijnen genieten nog een hele reeks diersoorten een strikte bescherming.

Om de bescherming van habitattypen en soorten te ondersteunen, bracht het INBO een informatief boek en naslagwerk uit. Naast een algemene beschrijving van de verschillende habitattypen en soorten wordt dieper ingegaan op ecologische vereisten, verspreiding, bedreigingen en gewenste

beheermaatregelen.

Het boek richt zich tot alle personen en instanties die betrokken zijn bij het beheer en gebruik van de, op Europees niveau, beschermde natuur in Vlaanderen en de Noordzee. Het is rijkelijk geïllustreerd en toont de enorme verscheidenheid van onze mooiste natuurplekjes. Het boek vormt een mijlpaal voor de omgang met natuur in onze open ruimte.

Decler, K. (red.) (2007). Europees beschermde natuur in Vlaanderen en het Belgisch deel van de Noordzee. Habitattypen - Dier- en plantensoorten. INBO.M.2007.01, Brussel, 584 p. ISBN 978-90-403-0267-1.

Je vindt dit boek in de boekhandel.

Nieuw boek over cultuurlandschappen in Europa

Landscape Europe, een interdisciplinair netwerk van onderzoeksinstituten die studies uitvoeren rond landschapsbeleid, -inrichting en -beheer, bracht een boek uit over oude en nieuwe cultuurlandschappen in Europa. Het INBO is lid van dit netwerk en heeft actief meegewerkt aan de voorbereiding van het boek.

De verscheidenheid aan landschappen is enorm groot in Europa. Het samenspel van geografische en ecologische variatie en vele eeuwen van cultuur leidde ertoe dat geen twee plekken gelijk zijn. Tenminste, dit was zo tot voor kort. In Vlaanderen verliezen steeds meer landschappen en regio's hun identiteit, en overal in Europa zien we een uniformisering van de landschappen. Oude landgebruikvormen zijn niet langer functioneel en worden vervangen door nieuwe vormen van intensieve land- en bosbouw, snel toenemende urbanisatie en infrastructuur. Op andere plaatsen stopt bijna elke vorm van gebruik en verdwijnt de landschapsvariatie onder spontane verbossing.

Om de regionale verscheidenheid en de rijke biodiversiteit in Europa te behouden, moeten we zoeken naar nieuwe functies voor oude cultuurlandschappen en naar vormen van duurzame ontwikkeling voor nieuwe landschappen. Europe's living landscapes geeft daarvan talrijke voorbeelden.

In het boek wordt de ontwikkeling van 21 landschappen en gebieden beschreven, van Noorwegen tot Griekenland, van Ierland tot Slowakije. Kaarten, foto's, tabellen en grafieken verduidelijken de teksten.

Dit boek lees je om inzicht te verkrijgen in de samenhang binnen een landschap. Het laat je ook toe om het huidige landschap te begrijpen tegen de achtergrond van de maatschappelijke activiteiten, die het landschap vormden en die er nu nog invloed op hebben. Verder leer je door het boek om kwaliteiten te onderscheiden en nieuwe ontwikkelingskansen te ontdekken. En ... je kan natuurlijk met meer kennis van een vakantieplek in Europa genieten.

Je vindt het boek in de boekhandel.

Pedroli B, Van Doorn A, De Blust G, Paracchini ML, Wascher D & Bunce F (Eds. 2007). Europe's living landscapes. Essays on exploring our identity in the countryside. Landscape Europe, Wageningen / KNNV Publishing, Zeist. ISBN 978-90-501-1258-1.

Geert De Blust,
geert.deblust@inbo.be, tel 02 558 18 51

Eindredactie: Sandra Van Waeyenberge en Hugo Verreycken

Druk: Managementondersteunende Diensten van de Vlaamse overheid - gedrukt op recyclagepapier

Een steekproef uit de Vlaamse bossen

Op het einde van de jaren negentig doorkruisten inventarisatieteams van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) de Vlaamse bossen. Zij verzamelden gegevens voor de eerste Vlaamse bosinventarisatie. Een denkbeeldig raster van 1 km x 0.5 km werd over het Vlaamse land gespreid en de punten die zich in een bos situeerden, werden opgenomen in de inventaris. Drie veldteams gingen ter plaatse en positioneerden grote en kleine bomen en maten ze op. Daarnaast was er ook aandacht voor verjonging, vegetatie en kwalitatieve kenmerken van het bestand.

In het voorjaar van 2009 zal ANB van start gaan met de tweede Vlaamse bosinventarisatie. Omdat in het afgelopen decennium de beleidscontext veranderd is en de meet- en verwerkingstechnieken geëvolueerd zijn, is er een grondige voorbereiding nodig. Het team Biometrie, Methodologie en Kwaliteit (BMK) van het INBO werkt hieraan van april 2006 tot april 2008. Het is de bedoeling om de Vlaamse bosinventarisatie om te vormen tot een instrument dat ons de komende decennia een betrouwbare kijk zal geven op de evoluties binnen de Vlaamse bossen. Hierbij besteden we aandacht aan de informatienood vanuit het (internationale) beleid, de dimensionering van het meetnet, de variabelenkeuze, de dataverwerking, de rapportage en het gebruik van de resultaten.

Dit project hangt nauw samen met een ander project van BMK: 'Kwaliteitsvolle monitoring voor het beleid'. Hiervoor ontwikkelen we tegen begin 2008 een handleiding, die beschrijft hoe we een beleidsgericht meetnet kunnen opzetten en evalueren.

Jasper Wouters, jasper.wouters@inbo.be, tel 054 43 61 97
Martine Waterinckx, martine.waterinckx@ine.vlaanderen.be, tel 02 553 82 13
Paul Quataert, paul.quataert@inbo.be, 054 43 71 36

Invasie van Britse ratten?

In opdracht van de Vlaamse Milieu Maatschappij (VMM) doet het INBO onderzoek naar de bestrijding van bruine rat. Deze dieren worden bestreden met vergif, wat in de praktijk niet altijd even goed werkt.

In onze nieuwsbrief van juli 2005 hadden we het al over sterke Belgische ratten. We ontdekten toen een specifieke, resistente stam, die hier in Vlaanderen voorkomt en die nog moeilijk te bestrijden is met rattenvergif.

Blijkbaar hebben onze ratten nu hun verre Keltische broertjes op bezoek. We hebben ratten teruggevonden in Vlaanderen met een genetisch profiel, dat voordien alleen teruggevonden werd in Hampshire en Berkshire in Groot-Brittannië. We ontdekten dit via TGCE (Temperature gradient capillary electrophoresis), een techniek waarmee we relatief

gemakkelijk en betrouwbaar genetische mutaties kunnen opsporen.

De vondst van deze 'Britse' ratten wil niet zeggen dat het per se om dieren gaat die afkomstig zijn uit Groot-Brittannië. De mutaties kunnen hier ook spontaan ontstaan zijn. Ratten die drager zijn van deze mutatie kunnen tevens resistent zijn voor rattenvergif gebaseerd op difenacoum, een zeer krachtig gif. We zullen in ons verder onderzoek rekening houden met de aanwezigheid van deze dieren in onze streek. Belangrijk om te weten is dat ook enkele eenvoudige preventieve maatregelen ratten het leven zuur kunnen maken. Als je de diertjes liever niet in je buurt hebt, hou dan orde in en rond het huis en vermijd een overaanbod van voedsel, zoals bv. in een kippenren.

Kristof Baert, kristof.baert@inbo.be, tel 09 272 27 67